

Szkło patriotyczne w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu

ELŻBIETA GAJEWSKA-PROROK

MUZEUM NARODOWE WE WROCŁAWIU, PL. POWSTAŃCÓW WARSZAWY 5, 50-153 WROCŁAW

Muzeum Narodowe we Wrocławiu posiada znaczne zbiory sztuki polskiej i pamiątek narodowych z czasów od XVII do XX w. Należą do nich także cenne zabytki ze szkła, pamiątki powstań narodowych – dwanaście rytowanych i szlifowanych pucharów oraz dwie szklance i flakon, które są pamiątkami walki Polaków o niepodległość: powstania kościuszkowskiego, wojen napoleońskich, powstania listopadowego, powstania styczniowego. Na naczyniach widnieją rytowane w technice *intaglio* wizerunki: Tadeusza Kościuszki, księcia Józefa Poniatowskiego, Napoleona Bonaparte, godło Królestwa Polskiego z lat 1830–1831 oraz okolicznościowe napisy. Zabytki te powstały w hutach czeskich i polskich, a wspaniałą plastyczną dekorację można przypisać najznamienitszym czeskim artystom szkła: Emanuelowi Hoffmannowi (1819–1878) i Johannowi F. Hoffmannowi (1840–1890), którzy mieli swoje pracownie w słynnym czeskim uzdrowisku Karlsbad (ob. cz.: Karlovy Vary, pol.: Karlowe Vary).

W okresie biedermeieru, który odzwierciedlał dwa główne nurty estetyczne – romantyzm i początki historyzmu – szczególne miejsce zajmowały przedmioty będące pamiątkami. Rozwinęła się moda

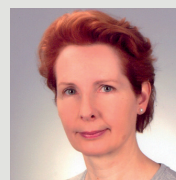
SŁOWA KLUCZOWE

szkło
dziewiętnastowieczne,
szkło rytowane, szkło
patriotyczne, huta
w Neuwelt (Nový
Svět, Czechy), huta
w Jasieniu (Polska),
huty śląskie Karlsbad
(Karlovy Vary), Emanuel
Hoffmann, Johann F.
Hoffmann, Tadeusz
Kościuszko, książę
Józef Poniatowski,
Napoleon Bonaparte,
polskie powstania
narodowe

KEYWORDS

Glass in the nineteenth
century, engraved
glass, patriotic glass,
glassworks in Neuwelt
(Nový Svět, Bohemia),
glassworks in Silesia,
glassworks in Jasień
(Poland), Karlsbad
(Karlovy Vary),
Emanuel Hoffmann,
Johann F. Hoffmann,
Tadeusz Kosciuszko,
prince Józef
Poniatowski, Napoleon
Bonaparte, Polish
national uprisings

Elżbieta Gajewska-Prorok

Absolwentka Konserwatorstwa i Muzealnictwa na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, historyk sztuki, muzeolog, kustosz Działu Szkła w Muzeum Narodowym

we Wrocławiu, wykładowca w Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu. Członkostwo w organizacjach: Polski Komitet Narodowy Corpus Vitrearum (CVMA), Polski Komitet Narodowy l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre (AIHV), Stowarzyszenie Historyków Sztuki. Zajmuje się historią, zagadnieniami technologicznymi i konserwatorskimi sztuki witrażowej na Śląsku w czasach nowożytnych, a także historią szkła śląskiego i europejskiego od XVI w. do 1945 r. oraz zagadnieniami sztuki złotniczej. Organizatorka stałych i czasowych wystaw szkła i witraży w Muzeum Narodowym we Wrocławiu. Autorka i współautorka licznych artykułów z dziedziny historii szkła i witraży. Autorka katalogu i opracowania witraży w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu: *Mistrzowie światła. Witraże i obrazy malowane pod szkłem. Masters of Light. Stained and Painted Glass* (Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Wrocław 2014). Współautorka – ze Sławomirem Oleszczukiem – książki *Witraże na Śląsku. XIX i pierwsza połowa XX wieku. Glasmalereien in Schlesien 19. und erste Hälfte 20. Jahrhundert* (Leipzig 2001). e-mail: elzbieta.gajewska-prorok@mnr.art.pl

STRESZCZENIE

W zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu przechowywane są liczne pamiątki związane z walką Polaków o niepodległość w końcu XVIII i w XIX stuleciu. Należy do nich także kolekcja szklanych naczyń: dwanaście pucharów oraz dwie szklance i flakon z dekoracją o tematyce patriotycznej. Zabytki te zdobione są rytowaną dekoracją odnoszącą się do powstań narodowych: kościuszkowskiego w 1794 r., listopadowego w 1830 r. i styczniowego w 1863 r., a także do wojen napoleońskich. Widzimy na nich m.in. scenę z bitwy pod Maciejowicami z naczelnikiem Tadeuszem Kościuszką na pierwszym planie, scenę śmierci księcia Józefa Poniatowskiego w falach Elstery, portrety cesarza Napoleona Bonaparte, a także godło Królestwa Polskiego z lat 1830–1831 i okolicznościowe napisy. W dniu jednej ze szklanczy znajduje się moneta z czasów Królestwa Polskiego z roku 1831 r., a inny zabytek – flakon, zdobiony jest zatopioną w szkło plakieta porcelanową z herbem Królestwa Polskiego.

Zabytki powstały w latach ok. 1830–1863 w czeskiej hucie Neuwelt (ob. Nový Svět), hutach śląskich i polskich, m.in. w Jasieniu. Wspaniałą plastyczną dekorację sześciu naczyń można przypisać wybitnym czeskim artystom szkła: Emanuelowi Hoffmannowi (1819–1878) i Johannowi F. Hoffmannowi (1840–1890), którzy mieli pracownie w czeskim uzdrowisku Karlsbad (ob. Karlovy Vary).

SUMMARY

Patriotic glass in collection of the National Museum in Wrocław (Poland)

In the collection of the National Museum in Wrocław there are many memorabilia which are related to the struggle of Poles for independence which took place in the late eighteenth and nineteenth centuries. Those memorabilia include also a collection of glass dishes: twelve goblets, two beakers and a flacon with patriotic decorations. They are decorated with engraving decoration referring to the national uprisings: Kościuszko Uprising in 1794, November Uprising in 1830 and January Uprising in 1863, and to the Napoleonic wars. We can see a scene from the battle of Maciejowice with Tadeusz Kosciuszko in the foreground, the death scene of Prince Józef Poniatowski in the waves of Elster, portraits of Emperor Napoleon Bonaparte, the emblem of the Kingdom of Poland from years 1830–1831 and occasional inscriptions. In the bottom of one of the beakers there is a coin from the time of the Kingdom of Poland from 1831 and the flacon is decorated with embedded porcelain paste with the coat-of-arms of the Poland Kingdom.

The antique glass dishes were made in the years 1830–1863 in the Bohemia glassworks in Neuwelt (now Nový Svět, north Czech), in Silesian and Polish glassworks, among others in Jasień. The splendid decoration of the six vessels can be attributed to outstanding Bohemia glass artists: Emanuel Hoffmann (1819–1878) and Johann F. Hoffmann (1840–1890), who had workshops in the Bohemia spa town of Karlsbad (now, Karlovy Vary, Czech).

Rys. 1. Puchar, Czechy, szkło, huta hrabiów von Harrach w Neuwelt (Nový Svět), dekoracja rytowana – Emanuel Hoffmann (?) w Karlsbadzie (ob. Karlowe Wary), ok. 1845.

upamiętniania ważnych prywatnych rocznic i wydarzeń, najczęściej w postaci kosztownych pucharów z ogromnie wtedy modnego materiału – kryształowego, bezbarwnego, a potem również kolorowego szkła. Najbardziej znane było w Europie barwne szkło pochodzące z wytwórni na terenie Czech, eksportowane także do Ameryki Północnej i Południowej. W latach 30., 40. i 50. XIX w. pamiątkowe naczynia były zdobione rytowanymi, rzadziej malowanymi portretami osób prywatnych, postaci historycznych, władców i osobistości życia politycznego. Osobną grupę, bardzo liczną, stanowiły tzw. szkła uzdrowiskowe, czyli pamiątki z pobytu w uzdrowiskach: najsłynniejszych w środkowej Europie: Karlsbadzie i Franzensbadzie (ob. Františkovy Lázně) oraz śląskich, takich jak Cudowa (Kudowa-Zdrój), Landeck (Łądek-Zdrój), Warmbrunn (Cieplice-Zdrój), Salzbrunn (Szczawno-Zdrój). To właśnie w miejscowościach uzdrowiskowych pracowali w sezonie letnim artyści zdobiący szkło, m.in. najsłynniejszy autor portretów rzeźbionych w szkło, Dominik Biemann (1800–1858), który był czynny głównie w Karlsbadzie odwiedzany przez władców, arystokrację i kuracjuszy z całej Europy [1]. Poza sezonem zdobione szkło można było nabyć w sklepach Pragi i Wiednia. Lata 40. i 50. XIX w. były okresem działalności najlepszych rzeźbiarzy szkła w Czechach. Z tego czasu pochodzi większość pamiątkowych pucharów i szklanic z portretami, scenami rodzajowymi, scenami o tematyce religijnej i batalistycznymi.

Dwa puchary z przedstawieniem sceny śmierci generała i marszałka napoleońskiego, księcia Józefa Poniatowskiego oraz trzy szklanice z wizerunkiem cesarza Francuzów Napoleona Bonaparte powstały w znamienitej wytwórni szkła hrabiów von Harrach w Neuwelt (Nový Svět) w północnych Czechach w latach 40. XIX w. Śmierć księcia Poniatowskiego w Bitwie Narodów pod Lipskiem w 1813 r., była początkiem jego legendy w Polsce i Europie. Po upadku powstania listopadowego i w czasach Wielkiej Emigracji na naczyniach pamiątkowych ze szkła i porcelany oraz innych artefaktach utrwalano jego portrety. Do upowszechnienia historii o jego bohaterskiej śmierci przyczyniły się bez wątpienia obrazy i grafiki Horacego Verneta (1789–1863), słynnego malarza francuskiego

reprezentującego romantyzm i orientalizm w malarstwie francuskim. Obrazy z lat 1813 i 1816 przedstawiające dramatyczny moment, gdy ranny książę Poniatowski spina konia do skoku w fale Elstery, utrwaliły europejski mit bohatera Polski i napoleońskiej Francji. Były również wzorem, do którego sięgali inni malarze i graficy francuscy (m.in. Victor Adam) i polscy (January Suchodolski, uczeń H. Verneta) [2]. Scena śmierci księcia Józefa przedstawiona przez Verneta stała się inspiracją dekoracji różnych dzieł rzemiosła artystycznego. Malowano ją na emalii zdobiącej zegarki, porcelanie [3] i rytowano w szkło. Dekoracje te powstawały głównie w latach po powstaniu listopadowym, kiedy tysiące polskich patriotów, polityków, artystów, uczonych, oficerów i żołnierzy wojsk powstańczych musiało opuścić ojczyznę, uchodząc z kraju przed prześladowaniami carskimi. To oni byli głównymi zlecającymi i odbiorcami pamiątkowych naczyń. Mogli je zamawiać już w czasie podróży, gdy przez Wrocław jechali do Drezna i krajów niemieckich, lub przez uzdrowiska śląskie i czeskie przedostawali się do Szwajcarii i wreszcie do Francji.

Rys. 2. Pucharek (fragment), Czechy, szkło, huta hrabiów von Harrach w Neuwelt, dekoracja rytowana – Emanuel Hoffmann (?) w Karlsbadzie, ok. 1840.

Do najciekawszych eksponatów należy okazały puchar w barwach białoczerwonych, z czerwoną lazurą miedziową i dekoracją przerzeźbioną do bezbarwnego szkła. W owalnym medalionie ukazano księcia Józefa w rozwianej burce, z szablą wysuwającą się z martwiejącej dłoni, skaczącego na rumaku w fale rzeki Elstery (fot. 1). Pamiątkowy puchar z huty czeskiej w Neuwelt został ozdobiony w latach 40. XIX w., przypuszczalnie przez Emanuela Hoffmanna, cenionego czeskiego rytownika szkła czynnego w Karlsbadzie, a wykształconego w karlsbadzkiej pracowni Antona Heinricha Mattoniego (1779–1864). Możliwe, że puchar zamówiono w 30. rocznicę śmierci księcia, przypadającą w roku 1843. Podobna kompozycja, rytowana zapewne również przez tego samego artystę rzemieślnika, zdobi elegancki puchar z bezbarwnego kryształowego szkła (fot. 2). Hoffmann specjalizował się w portretach aktualnie żyjących i historycznych znanych osobistości oraz motywach z najsłynniejszych obrazów, rytowanych na grubościennych kryształowych pucharach i szklanicach, często zdobionych warstwą rubinowego szkła, barwionego tlenkami miedzi, lub mniej intensywną w kolorze, lazurą miedziową [4]. Grubościenne szklanice dekorowane przez tego artystę, powstałe w latach 40. i 50. XIX stulecia, mają zazwyczaj koniczną formę z poszerzoną pierścieniowo partią dna, ozdobioną wieńcem kolistych lub owalnych szlifów oliwkowych. Na płaszczu naczynia wyszlifowana jest owalna lub prostokątna rama z zaokrąglonymi narożnikami, w której znajduje się dekoracja rytowana. Na ścianie przeciwległej, w owalnej ramie umieszczona jest często siedmiopłatkowa rozeta złożona z kolistych szlifów oliwkowych, tzw.

Rys. 3a, 3b. Szkalanica pamiątkowa, Czechy, szkło, huta hrabiów von Harrach w Neuwelt, dekoracja rytowana – Emanuel Hoffmann (?) w Karlsbadzie, ok. 1845.

rozeta harrachovska. Odbija się w niej zwielokrotniona dekoracja ze ścianki przedniej (fot. 3b). Na spodzie dna wyszlifowano złożoną rozetę gwiaździstą zbudowaną ze szlifów klinowych.

Jednymi z najcenniejszych pamiątek z tych czasów są też te, z wizerunkami Napoleona Bonaparte, który dawał Polakom, tym walczącym niegdyś w Legionach i tym pozostającym w kraju, nadzieję na wolną ojczyznę i własną państwowość. Na dwóch szkalanicach z warstwą rubinowego szkła, datowanych na ok. 1845 r., E. Hoffmann wykonał w technice rytowania konne portrety Napoleona. Na jednej szkalanicy jest on przedstawiony z oddziałem strzelców konnych gwardii cesarskiej w tle (fot. 3a), w drugim przypadku widnieje tylko postać Napoleona na koniu. Kompozycje te były inspirowane grafikami Carla Vernet'a (1758–1836). Zarówno starszy Vernet, malarz i grafik, jak i potem jego syn, wspomniany już Horacy, byli autorami wielu portretów Napoleona Bonaparte i scen batalistycznych z postacią cesarza na pierwszym planie. Obrazy te, powielane w formie grafik, były najbardziej znanymi przedstawieniami Napoleona i wzorami dla innych dzieł malarskich i rzeźbiarskich w XIX stuleciu.

Drugą szkalanicę, także powleczone warstwą rubinowego szkła, zdobi mistrzowski portret *en pied* Napoleona Bonaparte w uniformie grenadierów. Rytowana dekoracja jest też przypuszczalnie dziełem Emanuela Hoffmanna. Inspiracją dla tego portretu był rysunek C. Vernet'a przedstawiający cesarza obserwującego pole bitwy pod Austerlitz w 1805 r. Szkalanica z postacią stojącego Napoleona jest zabytkiem wyjątkowym, niemającym analogii w innych zbiorach muzealnych.

Pamiątką wiążącą się bezpośrednio z wydarzeniami powstania listopadowego jest szkalanica z przedstawieniem postaci kosyniera z uniesionym sztandarem w ręku. Na sztandarze widnieje orzeł w koronie i napis odnoszący się do daty wybuchu powstania listopadowego: *29 listopad 1830*. Kompozycję rytowano w szkłe według litografii kolorowanej Dietera Dietlaba *Kossynier, Sensenträger*, ze słowami znanej wówczas pieśni Andrzeja Słowackiego *Mazur wojenny* z 1830 r. Grafikę wydano u Karola Ludwika Magnusa w Warszawie, po 1830 r. Szkalanica powstała zapewne w hucie jasińskiej lub jednej z hut w Małopolsce w tym samym okresie. Oddziały kosynierów, po raz pierwszy sformowane podczas insurrekcji kościuszkowskiej, brały także udział w powstaniach listopadowym, krakowskim, wielkopolskim i styczniowym. Postać krakowskiego chłopca – kosyniera stała się jednym z symboli tych czterech polskich zrywów wyzwolńczych.

Powstańcy i patrioci polscy uchodzący z kraju przed prześladowaniami carskimi unosili drobne pamiątki z czasów walki i krótkiej wolności. Należały do nich monety z czasów Królestwa Polskiego 1830–1831 z godłem Królestwa na rewersie: Orłem Polskim i Pogonią Litewską. Ciekawym przykładem pamiątki szklanej

Rys. 4. Dno szkalanicy z monetą, Czechy, szkło, huta hrabiów von Harrach w Neuwelt, 1831.

z tamtego czasu jest zdobiona bogatymi szlifami szkalanica z pęcherzykiem powietrza w dnie, w którym zamknięto miedzianą monetę z roku 1831 (w stanie mennicznym), o wartości 3 groszy polskich (fot. 4). Szkalanica powstała zapewne w północno-czeskiej hucie w Neuwelt, w lub krótko po 1831 r. [5]

Miniaturowa plakietka z białego biskwitu porcelanowego z wyciśniętym reliefowym godłem Królestwa Polskiego z lat 1830–1831, zatopiona w szkłe, zdobi niewielki szlifowany flakonik toaletowy (fot. 5). Ten luksusowy przedmiot mógł być elementem damskiego zestawu podróznego. W końcu 1 ćw. XIX w. sposób dekorowania plakietkami biskwitowymi (z przedstawieniami religijnymi, portretami sławnych osobistości, herbami) naczyń szklanych przejęła z Francji wytwórnia szkła hrabiów von Harrach w Neuwelt. Tak dekorowane ozdoby, a także użytkowe naczynia powstawały w latach 30. i 40. XIX w. [6]

Rys. 5. Flakonik toaletowy, Czechy, szkło, huta hrabiów von Harrach w Neuwelt, po 1831.

Jedną z cennych pamiątek jest też oszczędny w formie pucharek z bezbarwnego szkła z mistrzowsko rytowanym godłem Królestwa Polskiego na tle panoplii, z czapką krakuską w centrum, otoczoną kosami i pikami (fot. 6). Pucharek powstał przypuszczalnie w latach powstania listopadowego i trwania Królestwa Polskiego w jednej z hut szkła na Dolnym Śląsku lub w słynnej wytwórni szkła luksusowego w Jasieniu, która w latach 1815–1832 nosiła nazwę „Zajączek” na cześć namiestnika Królestwa Polskiego generała Józefa Zajączka. Z tejże wytwórni pochodzi zapewne także skromny pucharek o formie noszącej jeszcze cechy stylu *empire*, ozdobiony

Rys. 6. Pucharek z godłem Królestwa Polskiego, Śląsk lub Polska, huta „Zajaczek” w Jasieniu, ok. 1831.

Rys. 7. Pucharek, Polska, huta „Zajaczek” w Jasieniu, ok. 1831.

Rys. 8. Pucharek, Śląsk lub Polska, huta „Zajaczek” w Jasieniu, dat. 1839.

Rys. 9. Puchar pamiątkowy (fragment), Czechy, szkło, huta hrabiów von Harrach w Neuwelt, dekoracja rytowana – Johann F. Hoffmann w Karlsbadzie, dat. 1863.

misterną dekoracją szlifowaną „płaski kamień”. Na ścianie frontalnej w owalnym medalionie umieszczono rytowane symbole trzech cnót teologicznych: wiary, nadziei i miłości oraz napis w języku polskim: *Żyj słodka nadziejo!* (fot. 7). Napis ten, niebudzący podejrzeń carskich cenzorów, mógł być interpretowany przez Polaków jako przypomnienie o nadziei na wolność, która kiedyś nadejdzie.

Na pięknym w swej gotycyzującej formie kielichu z 1839 r. znajduje się napis: *Nie umarł, bo Krew niego się leje* (fot. 8). Zagadkowy napis może się odnosić do mesjanistycznej idei pojmowana Polski jako Chrystusa – Mesjasza, ponoszącej śmierć za wolność i rozwój innych narodów. Mesjanizm był jednym z prądów umysłowych występujących wśród członków Wielkiej Emigracji w Paryżu w latach 40. XIX w. Idealnie przejrzyste szkło grubościennego pucharu przypomina kosztowny kryształ górski, a misterne szlifowane dekoracje z gwiazdami w polach o kształcie kropli ujmują czarę jak złotniczy koszyk w średniowiecznym kielichu mszalnym.

Szklany puchar z przedstawianiem naczelnika Tadeusza Kościuszki (fot. 9) jest pamiątką powstania styczniowego. Pod względem rangi i klasy dekoracji rytowanej to wyjątkowy zabytek. Cały płaszcz naczynia obiega rzeźbiona dramatyczna scena z bitwy pod Maciejowicami rozegranej 10 października 1794 r. Tadeusz Kościuszko na upadającym koniu, obok konno przypuszczalnie generał książę Józef Poniatowski oraz generał Józef Sierakowski (lub Tomasz Wawrzecki, późniejszy naczelnik insurekcji). Dekoracja figuralna na pucharze została wykonana według znanej grafiki *Tadeusz Kościuszko pod Maciejowicami* francuskiego malarza i grafika Victora Adama (1801–1867) [7]. Napis dedykacyjny na ścianie naczynia: *Mikołaj dla Macieja/Carlsbad 21 Juli 1863*, świadczy o zamówieniu pamiątki przez Polaków, być może powstańców z 1863 r., w uzdrowisku karlsbadzkim. Wielu z nich wracało tam do zdrowia po chorobach i ranach odniesionych w walce.

Pamiątkowe naczynia szklane z dekoracją odnoszącą się do polskich powstań narodowych są dość rzadkie w zbiorach polskich. Najbogatsze kolekcje znajdują się w Muzeum Narodowym w Krakowie oraz w Muzeum Narodowym we Wrocławiu. Pojedyncze zabytki przechowywane są Muzeum Narodowym w Warszawie, Muzeum Warszawy, Muzeum Narodowym w Kielcach oraz Muzeum Karkonoskim w Jeleniej Górze.

LITERATURA

- [1] Lichtenberg von P., (2004), *Glasgravuren des Biedermeier. Dominik Biemann und Zeitgenossen. Katalog raisonné*, Regensburg; tu wcześniejsza literatura.
- [2] Łanuszka M., *Spektakularna śmierć księcia Józefa Poniatowskiego. Kopie obrazu Horacego Verneta w zbiorach polskich oraz zaskakujące dzieje oryginału*. https://historiaposzukaj.pl/wiedza,obrazy,233,obraz_poniatowski_w_nurtach.html (dostęp: 23.06.2018). Grafiki francuskie i austriackie wg obrazów H. Verneta znajdują się m.in. także w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu.
- [3] Zabytki w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu, Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Narodowego w Warszawie, kolekcjach prywatnych, zob. katalog wystawy 1812–2012 *Napoleon. Wielka Armia. Polacy*, Zamek Królewski na Wawelu, Kraków 2012.
- [4] Brožová J., (1977), *České sklo 1800–1860, Katalogy sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Sbirka skla. Katalog I*, Praha, kat 60, puchar z rytowanym portretem arcyksięcia Stefana Viktora Habsburga, datowany 1846, sygnowany: *Hofm.* w zbiorach Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Wykonany ze szkła dwuwarstwowego z rubinem miedzi. Obramienie pola obrazowego wycięte w identyczny sposób jak na szklanych wrocławskich. Na ścianie przeciwległej szlifowana siedmiopłatkowa rozeta. O tym zabytku także Mergl J. et al., (2012) *From Neuwelt to the Whole World. 300 Years of Harrach Glass, Arbor vitae*. Museum of Decorative Art in Prag, Prag, 121, kat. 134. Poza puchar z zbiorów praskich nie są znane inne sygnowane prace Emanuela Hoffmanna. Szklanicę powlekaną warstwą szkła rubinowego, zdobioną przedstawieniem konnego portretu Napoleona, pochodzącą z dawnej kolekcji Josefa Urbana w Karlsbadzie i przypisywaną wg dziewiętnastowiecznej tradycji E. Hoffmannowi opisuje Gustav E. Pazaurek, *Gläser der Empire und Biedermeierzeit*, Leipzig 1923, s. 120, il. 109. Zabytek ten jest bardzo zbliżony w formie i dekoracji z dwiema szklanicami ze zbiorów wrocławskich.
- [5] Nieliczne szklanie ze srebrnymi i miedzianymi (zadziej) monetami polskimi z czasu Królestwa Polskiego 1830–1831 znajdują się także w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie, Muzeum Narodowego w Krakowie i Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze. O inkluzjach w naczyniach pamiątkowych okresu biedermeieru: monetach, plaketach z biskwitu porcelanowego, pisze szerzej Pazaurek (1923), op. cit., ss. 292–311
- [6] Dekoracyjne naczynia oraz wolnostojące plakiety i obeliski z bezbarwnego, szlifowanego szkła, pochodzące głównie z wytwórni szkła w Neuwelt reprezentowane są najliczniej w zbiorach Uměleckoprůmyslového muzea v Praze i Glasmuseum w Passau (Pasawa).
- [7] Lichtenberg von P., (2004), op. cit., 200, kat. 123. Omówione są tu dwa zabytki z analogiczną dekoracją. Na pucharze z okresu 1849/50, z huty w Neuwelt, widnieje scena Bitwy pod Maciejowicami (wg grafiki V. Adama), przypisywana przez autora Augustowi Böhmowi, wybitnemu czeskiemu rytownikowi szkła. Jest to dekoracja lepsza artystycznie od dekoracji pucharu wrocławskiego. Ta sama scena z podpisem *Kosciuszko* na szklanicę w kolekcji prywatnej w Nowej Anglii, USA) o formie i dekoracji szlifowanej identycznej jak w szklanicę z konnym portretem Napoleona w zbiorach wrocławskich. Dekoracja szklanicę w kolekcji amerykańskiej została przypisana przez Lichtenberga nieznanemu naśladowcy Böhma w USA. Jest to atrybucja bardzo dyskusyjna, nie znamy prac rytowników szkła czynnych w Ameryce Północnej w tym czasie, tworzących dekoracje na takim poziomie artystycznym jak artyści czescy.

Autor zdjęć: Arkadiusz Podstawka, Muzeum Narodowe we Wrocławiu.